

Ažně zamotané (jako například u Mahlera nebo ještě sšic u Bartóka nebo u Stravinského), pletou se do nich princové z různých dvorů, takže člověk najednou neví, kterému dvoru ten který tón vlastně slouží, či zda dokonce není v tajných službách více králů zároveň. Ale i v takovém případě i ten nejnaivnější posluchač může alespoň v hrubých rysech, přibližně uhodnout, o co jde. I nejkomplicovanější hudba je stále ještě řečí.

To mi říkal tatínek a tohle pokračování je už ode mne: Jednoho dne jeden veliký muž zjistil, že řeč hudby se za tisíc let vyčerpala a že není s to než omílat stále stejná poselství. Zrušil revolučním dekretem hierarchii tónů a učinil je všechny rovné. Nařídil jim přísnou disciplínu, aby se žádný z nich nevyskytoval ve skladbě častěji než druhý, a nemohl si tak osobovat stará feudální privilegia. Královské dvory byly jednou provždy zrušeny a místo nich vznikla jediná říše založená na rovnosti, jejíž jméno bylo dodekafonie.

Zvuk hudby byl snad ještě zajímavější než předtím, ale člověk uvyklý po tisíciletí sledovat intriky královských dvorů tónin, slyšel zvuk a nerozuměl mu. Ostatně říše dodekafonie brzy zanikla. Po Schönbergovi přišel Varese a ten zrušil nejen tóninu, ale i sám tón (tón lidského hlasu a hudebních nástrojů), nahradiv ho rafinovanou organizací hluků, která je úchvatná, ale zahajuje již dějiny něčeho jiného, založené na jiných základech a jiné řeči.

Když Milan Hübl rozvíjel v mé pražské garsoniéře úvahy o možném zániku českého národa v ruské říši, věděli jsme oba, že ta myšlenka, byť oprávněná, nás přesahuje, že mluvíme o *nepředstavitelném*. Člověk, i když je sám smrtelný, neumí si představit ani konec prostoru, ani konec času, ani konec dějin, ani konec národa, žije stále v domnělém nekonečnu.

Lidé fascinovaní myšlenkou pokroku netuší, že každá cesta dopředu je zároveň cestou ke konci a že v radostných heslech *jen dál* a *vpřed* se ozývá lascivní hlas smrti, která nás láká, abychom pospíšili.

(Jestliže se dnes posedlost slovem *vpřed* stala všeobecná, není to především proto, že smrt už k nám mluví z bezprostřední blízkosti?)

V době, kdy Arnold Schönberg zakládal říši dodekafonie, byla hudba bohatší než kdy před tím a opilá svou svobodou. Nikomu se ani nesnilo, že by byl konec tak blízko. Žádná únava! Žádný soumrak! Schönberg jednal v nejmłodistvějším duchu odvahy. Byl naplněn oprávněnou pýchou, že jediný krok, který vede vpřed, je právě ten, který zvolil. Dějiny hudby skončily v květu odvahy a touhy.

18.

Jestli je pravda, že dějiny hudby skončily, co tedy zbylo z hudby? Ticho?

Kdepak, hudby je čím dál víc, mnohonásobně víc, než jí bylo v jejích nejslavnějších dobách. Ozývá se z tlampačů na domech, ze strašlivých zvukových aparatur v bytech i restauracích, z malých tranzistorů, které si s sebou nosí lidé po ulicích.

Schönberg zemřel, Ellington zemřel, ale kytara je věčná. Stereotypní harmonie, otřelá melodie a rytmus, o to důraznější, oč je monotónnější, to je to, co zbylo z hudby, to je věčnost hudby. Na těchto jednoduchých kombinacích not se mohou všichni sjednotit, vždyť je to bytí samo, které v nich křičí své radostné *Já tu jsem!* Žádný souhlas není hlasitější a jednomyslnější než prostý souhlas s bytím. Na něm se shodnou Arabové s Židy i Češi s Rusy. Těla se pohybují do rytmu tónů, opilá vědomím, že

existují. Proto žádná skladba Beethovenova nebyla prožívána s větší kolektivní vášní než stejnoměrně se opakující úderů do kytar.

Když jsem šel s tatínkem asi rok před jeho smrtí na obvyklou procházku kolem bloku domů, z každého rohu zněly písně. Oč byli lidé smutnější, o to víc jim tlampače hrály. Vyzývaly okupovanou zemi, aby zapoměla na trpkost dějin a oddala se radosti ze života. Tatínek se zastavil, zadíval se nahoru k přístroji, z něhož se ozýval hluk, a já jsem cítil, že mi chce sdělit něco velice důležitého. Úsilovně se soustředil, aby se mu podařilo vyslovit, co měl na mysli, a pak pomalu a s námahou říkal: "Blbost hudby".

Co tím chtěl říci? Chtěl snad urazit hudbu, která byla láskou jeho života? Ne, myslím, že mi chtěl říci, že existuje jakýsi *původní stav hudby*, stav, který předchází její dějiny, stav před prvním položením otázky, stav před prvním zamyšlením, před započatím hry s motivem a tématem. V tom základním stavu hudby (hudby bez myšlení) se zračí substanciální blbost lidského bytí. Nad tuto substanciální blbost se hudba zvedla jen nesmírným úsilím ducha a srdce a to byl ten krásný oblouk, který se vzklenal nad staletími Evropy a zhasl na vrcholu letu jak vystřelená raketa ohňostroje.

Dějiny hudby jsou smrtelné, ale blbost kytar je věčná. Hudba se dnes vrátila do svého původního stavu. Je to stav po posledním položení otázky, stav po posledním zamyšlení, stav po dějinách.

Když český zpěvák pop music Karel Gott odešel v roce 1972 do ciziny, Husák byl zděšen. A hned mu psal do Frankfurtu (bylo to v srpnu 1972) osobní dopis. Cituju z něho doslova a nic si nevymýšlím: *Milý Karle, my se na vás nezlobíme. Vraťte se, prosím vás, zpátky, uděláme pro vás všechno, co si budete přát. My pomůžeme vám, vy pomůžete nám...*

Přemýšlejte o tom, prosím, chvíli: Husák nechal bez mrknutí oka odejít do emigrace lékaře, vědce, astronomy, sportovce, režiséry, kameramany, dělníky, inženýry, architektky, historiky, novináře, spisovatele, malíře, ale nemohl snést pomýšlení, že by zemi opustil Karel Gott. Protože Karel Gott reprezentoval hudbu bez paměti, tu hudbu, v níž jsou navždy pohřbeny kosti z Beethovena i z Ellingtona, prach z Palestriny i z Schönberga.

Prezident zapomnění i idiot hudby patřili k sobě. Pracovali na stejném díle. *My pomůžeme vám, vy pomůžete nám.* Nemohli jeden bez druhého být.

19.

Ale ve věži, v níž vládne moudrost hudby, se člověku někdy zasteskne po tom jednotvárném rytmu bezduchého křiku, který se ozývá zvenku a v němž jsou všichni lidé bratři. Být stále jen u Beethovena je nebezpečné, jako jsou nebezpečná všechna privilegovaná postavení.

Tamina se vždycky trochu styděla, když měla přiznat, že je se svým manželem šťastna. Bála se, že ji za to budou lidé nenávidět.

Proto se v ní dnes střídá dvojitý pocit: Láska je privilegium a všechna privilegia jsou nezasloužená a musí se za ně platit. Je tu tedy mezi dětmi z trestu.

Ale vzápětí za tímto pocitem následuje jiný: Privilegium lásky nebylo jen rájem, ale i peklem. Život v lásce se děl v ustavičném napětí, strachu a bez odpočinku. Je tu tedy mezi dětmi, aby našla konečně za odměnu oddech a klid.

Její sexualita byla až dosud okupována láskou (říkám okupována, protože sex není láska, je jen územím, které si láska přisvojuje) a byla tedy součástí něčeho dramatického, odpovědného, závažného a s úzkostí opatro-

vaného. Zde u dětí, v říši bezvýznamného, stala se sexuální činnost konečně tím, čím původně byla: malou hračkou na výrobu tělesného požitku.

Anebo to řeknu ještě jinak: sexualita osvobozena z *děbelského* svazku s láskou se stala *andělsky* prostou radostí.

20.

Jestliže první znásilnění Taminy dětmi bylo plně převkapivého významu, v dalších opakováních ztrácela táž situace rychle charakter poselství a měnila se v každodennost čím dál méně obsažnou a čím dál špinavější.

Mezi dětmi docházelo k hádkám. Ty, které byly zaujaty milostnými hrami, se začaly nenávidět s těmi, které k nim byly lhostejné. A mezi těmi, z nichž se staly Taminini milenci, vznikla zášť mezi těmi, které se cítily protežované a těmi, které se cítily odstrčené. A všechny ty hněvy se začaly obracet proti Tamině a dopadat na ni.

Jednou když se děti skláněly nad Tamininým nahým tělem (stály vedle postele, klečely na posteli, některé seděly obkročmo na jejím těle, jiné dřepěly u její hlavy a mezi jejíma nohama), Tamina ucítila náhle palčivou bolest. Jedno z dětí ji tvrdě štíplo do bradavky. Vykřikla a nemohla se ovládnout: shodila všechny děti s postele a mlátila rukama kolem sebe.

Věděla, že příčinou bolesti nebyla ani náhoda, ani smyslnost: některé z dětí ji nenávidělo a chtělo ublížit. Od té doby milostná setkání s dětmi skončila.

21.

A najednou není už žádný mír v říši, kde věci jsou lehké jak vánek.

Hrály hru nebe, peklo, ráj a skákaly z jednoho pole na druhé, nejdřív po pravé noze, pak po levé, pak souběžně. Skákala také Tamina. (Vidím její vysoké tělo mezi malými postavčkami dětí, skáče, její vlasy jí poletují kolem tváře, a v srdci má nekonečnou nudu.) V té chvíli kanárce začnou křičet, že přešlápla.

Veverky ovšem protestují, že nepřešlápla. Pak se obě mužstva sklánějí nad čáry a hledají stopu Tamininy nohy. Ale čára vrytá do písku má nejasné kontury a stopa Taminina střevice též. Případ je sporný, děti na sebe křičí, už to trvá čtvrt hodiny a jsou čím dál víc zaujaty svým sporem.

V té chvíli udělá Tamina osudné gesto; mávne rukou a řekne: "Dobře. Tak jsem teda přešlápla."

Veverky začnou křičet na Taminu, že to není pravda, že se zbláznila, že lže, že nepřešlápla. Ale to už je jejich spor ztracený, tvrzení zrazené Taminou nemá váhu a kanárce spustí vítězný pokřik.

Veverky zuří, křičí na Taminu, že je zrádce, a jeden chlapec do ní prudce strčí, takže Tamina téměř upadne. Ožene se po nich a to je pro ně signál, aby se na ni vrhli. Tamina se brání, je dospělá, je silná (a plná nenávisti, ó ano, vždyť ona do těch dětí buší, jako by bušila do všeho, co kdy v životě nenáviděla) a dětem teče krev z nosu, ale pak letí kámen a zasáhne Taminu do čela a ona se zapotáčí, chytá se za hlavu, krvácí a děti od ní odstupují. Je najednou ticho a Tamina pomalu odchází do noclehárny. Lehá si na postel, rozhodnuta neúčastnit se už nikdy žádné hry.

22.

Vidím stát Taminu uprostřed noclehárny plné ležících dětí. Je na očích všem. Z jednoho kouta se ozve: "Cecky, cecky!" A ostatní hlasy se přidávají a k Tamině doléhá skandované volání: "Cecky, cecky, cecky..."

To, co bylo ještě před nedávnem její pýchou a zbraní, černé chlupy na podbřišku a krásná prsa, stalo se teď terčem urážek. Její dospělost se proměnila v očíh dětí ve zrůdnost: prsa byla absurdní jak nádor a podbříšek, nelidský svou chlupatostí, jim připomínal zvíře.

Začaly dny štvanic. Hnali ji po ostrově, házeli po ní klacky a kamením. Schovávala se, utíkala a slyšela ze všech stran své jméno: "Cecky, cecky..."

Není nic potupnějšího, než když silný prchá před slabým. Ale bylo jich moc. Utíkala a styděla se, že před nimi utíká.

Jednou si na ně počíhala. Byly tři a bíla je, až jedno spadlo a dvě se daly na útěk. Byla však rychlejší. Už je drží za vlasy.

A tehdy na ni padá síť a další síť. Ano, všechny volejbalové sítě, co byly napjaty před noclehárnou nízko nad zemí. Počkaly si tu na ni. Ty tři děti, které před chvílí bíla, nebyly než nastražená léčka. Teď je zamotána v chumlu provazů, svíjí se, bije kolem sebe a děti ji vlečou s křikem za sebou.

23.

Proč jsou ty děti tak zlé?

Ale kdepak, vůbec nejsou zlé. Naopak, jsou plné srdečnosti a nepřestávají si navzájem prokazovat přátelství. Nikdo z nich nechce Taminu sám pro sebe. Je stále slyšet jejich *dívej se, dívej se*. Tamina je spoutána v chumlu sítí, provazy se jí zařezávají do kůže a děti si ukazují její krev, slzy i bolestné grimasy. Nabízejí jí štědře jeden druhému. Stala se tmelem jejich bratrství.

Její neštěstí není v tom, že jsou děti zlé, ale že se octla za hranicí jejich světa. Člověka nepobuňuje, že jsou na jatkách zabíjena telátka. Telátka jsou mimo zákon lidí stejně jako Tamina se octla mimo zákon dětí.

Je-li někdo plný trpké nenávisti, je to Tamina, ale děti ne. Jejich chuť ubližovat je pozitivní, veselá a dá se právem nazvat radostí. Chtějí ublížit tomu, kdo je za hranicí jejich světa, jen aby oslavily vlastní svět a jeho zákon.

24.

Čas pracuje a všechny radosti a zábavy ztratí opakováním na kouzle. Děti ostatně opravdu nejsou zlé. Chlapec, který na ni močil, když pod ním ležela zamotaná ve volejbalových sítích, se na ni jednoho dne usmál bezelstným krásným úsměvem.

Tamina se mlčky zas účastnila her. Už zase skáče z jednoho pole na druhé, nejdřív po jedné noze, pak po druhé, pak sounož. Nikdy už sice nevstoupí dovnitř jejich světa, ale střeží se toho, aby se neocitla vně. Snaží se držet přesně na hranici.

Ale právě to zklidnění, ta normálnost, ten kompromisní modus vivendi skrýval v sobě všechnu hrůzu trvalosti. Jestliže před časem štvаницe dávaly Tamině zapomenout na existenci času a jeho nedohlednost, nyní, když prudkost útoků ustala, poušť času vystoupila z přítmi, děsivá a drtivá, podobná věčnosti.

Ještě jednou si vryjte do paměti ten obraz: Musí skákat z pole do pole po jedné noze, pak po druhé noze, pak sounož, a považovat za důležité, zda přešlápla či nepřešlápla. Musí tak skákat den po dni a nést při těch skocích na ramenou tíhu času jako kříž, který se stává den ze dne těžším.

Dívá se ještě nazpátek? Myslí na manžela a na Prahu? Ne. Už ne.

Kolem pódia bloudily přízraky skácených pomníků a nahoře stál prezident zapomnění s červeným šátkem kolem krku. Děti tleskaly a provolávaly jeho jméno.

Už uplynulo osm let od té chvíle, ale v hlavě mi stále znějí jeho slova, jak letěla přes kvetoucí větve jabloní.

Děti, vy jste budoucnost, říkal a já dnes vím, že to mělo jiný smysl, než se na první pohled zdá. Děti nejsou budoucnost proto, že budou jednou dospělí, ale proto, že lidstvo se bude přibližovat čím dál víc dětěti, že dětství je obrazem budoucnosti.

Děti, neohlížejte se nikdy zpět, volal a znamenalo to, že nesmíme nikdy dopustit, aby budoucnost klesala pod tíhou paměti. Vždyť děti jsou také bez minulosti a jen v tom je tajemství čarovné nevinnosti jejich úsměvu.

Historie je sled pomíjivých změn, kdežto věčné hodnoty trvají mimo historii, jsou neproměnné a nemají potřebu paměti. Husák je prezident věčného nikoli pomíjivého. On je na straně dětí a děti jsou život a život, to je *vidět, slyšet, jíst, pít, močit, defekovat, vnořit se do vody a pozorovat oblohu, smát se a plakat.*

Říká se, že když Husák domluvil svou řeč k dětem (to už jsem zavřel okno a tatínek se už zase chystal nasednout na koně), Karel Gott vystoupil na pódium a zpíval. Husákovi tekly slzy dojetí po tváři a slunečný úsměv, který odevšad zářil, spojil se s těmi slzami. Velký zázrak duhy se sklenul v té chvíli nad Prahou.

Děti zvedly hlavy vzhůru, viděly duhu a začaly se smát a tleskat.

Idiot hudby dozpíval píseň a prezident zapomnění rozpřáhl ruce a zvolal: "Děti, žít, to je štěstí!"

Ostrovem zní křik zpěvu a rámus elektrických kytar. Na prostranství před noclehárnou leží na zemi magnetofon. Nad ním stojí chlapec a Tamina v něm poznává převozníka, s nímž kdysi dávno přijela na ostrov. Je rozrušená. Je-li to převozník, musí tu být někde i loďka. Ví, že si nesmí nechat uniknout tuto příležitost. Buší jí srdce a nemyslí od této chvíle než na útěk.

Chlapec se dívá dolů k magnetofonu a pohybuje se v bocích. Děti se sbíhají na prostranství a přidávají se k němu: vystrkují dopředu střídavě nejdřív jedno a pak druhé rameno, hlavu mají zvrácenu do výše, pohybují rukama s vystrčenými ukazováký, jako by někomu hrozily, a pokřikují do zpěvu ozývajícího se z magnetofonu.

Tamina je schována za tlustým kmenem platanu, nechce, aby ji viděly, ale nemůže od nich odtrhnout zrak. Chovají se se stejnou vyzývavou koketností jako dospělí, pohybující boky dopředu a dozadu, jako by napodobovaly soulož. Oplzlost pohybů přilepená na dětská těla ruší protiklad obscénnosti a nevinnosti, čistoty a zkaženosti. Smyslnost se stává nesmyslem, nevinnost se stává nesmyslem, slovník se rozpadá a Tamina je nevolno: jako by měla v žaludku prázdnou dutinu.

A blbost kytar zní a děti tančí, koketně vystrkují bříska, a ona cítí nevolnost z věcí, které nic neváží. Ta prázdná dutina v žaludku, to je právě ta nesnesitelná absence tíhy. A tak jak jeden extrém je s to se kdykoli proměnit ve svůj protiklad, maximální lehkost se stala strašlivou *tíhou lehkosti* a Tamina ví, že ji není již s to unést ani o chvíli déle. A otáčí se a běží.

Běží alejí k vodě.

Už je u břehu. Rozhlíží se. Ale loďka tu není.

Stejně jako prvního dne, obíhá po břehu celý ostrov, aby ji našla. Ale žádnou loďku nevidí. Nakonec se vrací k místu, kde platanová alej ústí na pláž. Vidí tam pobíhat rozrušené děti.

Zastavuje se.

Děti ji spatřily a rozběhly se s křikem proti ní.

27.

Skočila do vody.

To nebylo ze strachu. Myslíla na to již dávno. Vždyť plavba loďkou na ostrov netrvala tak dlouho. I když protější břeh nevidí, musí být přece v lidských silách k němu doplatvat!

Děti v křiku doběhly k místu, kde opustila břeh, a několik kamenů dopadlo vedle ní. Ale plavala rychle a záhy unikla dosahu jejich slabých paží.

Plavala a poprvé po strašně dlouhé době jí bylo krásně. Cítila své tělo, cítila jeho starou sílu. Plavala vždycky výborně a tempa jí způsobovala požitek. Voda byla studená, ale ona vítala ten chlad. Zdálo se jí, že s ní smývá všechnu dětskou špínu, všechny sliny i pohledy dětí.

Plavala dlouho a slunce mezitím pomalu zapadalo do vody.

A pak se setmělo a byla úplná tma, nebyl měsíc ani hvězdy a Tamina se snažila udržet stále stejný směr.

28.

Kam se vlastně toužila vrátit? Do Prahy?

Nevěděla už o ní.

Do malého města v západní Evropě?

Ne. Chtěla prostě pryč.

Znamená to, že chtěla zemřít?

198

Ne, ne, to ne. Naopak, strašlivě se jí chtělo žít. Ale nějak si přece musela představovat svět, v kterém by chtěla žít!

Nepředstavovala si ho. Zůstala jí ze všeho jen strašná touha po životě a její tělo. Jen ty dvě věci, nic víc. Chtěla je unést z ostrova, aby je zachránila. Svě tělo a svou touhu žít.

29.

Pak začalo svítat. Napínala oči, jestli proti sobě nevidí břeh.

Ale před ní nebylo nic, jen voda. Ohlédla se za sebe. Koušek od ní, sotva nějakých sto metrů, byl břeh zeleného ostrova.

Což plavala celou noc jen na místě? Zmocnilo se jí zoufalství a cítila, jak její údy ve chvíli, kdy ztratila naději, jsou ochablé a voda nesnesitelně mrazivá. Zavřela oči a snažila se pokračovat v plavbě. Už nedoufala, že doplave na druhou stranu, myslíla teď jen na svou smrt a chtěla zemřít někde uprostřed vod, bez doteků, sama, jen z rybami. Oči se jí zavíraly a zřejmě na chvíli zdřímala, protože měla najednou v plicích vodu, rozkašlala se, dusila se a uprostřed toho kašle uslyšela najednou dětské hlasy.

Šlapala vodu, kašlala a rozhlížela se. Koušek od ní byla loďka a na ní několik dětí. Křičely. Když si všimly, že je uviděla, ztichly. Připlouvaly k ní a dívaly se na ni. Viděla na nich nesmírné rozrušení.

Lekla se, že ji budou chtít zachraňovat a že si bude musit znovu s nimi hrát. V té chvíli ucítila mdlobu a ztuhlost svých údů.

Loďka se přiblížila těsně k ní a pět dětských tváří se nad ní dychtivě naklánělo.

Vrtěla zoufale hlavou, jako by jim chtěla říct, nechte mne umřít, nezachraňujte mne.

199

Ale její strach byl zbytečný. Děti se ani nehýbaly, nikdo jí nepodával veslo ani ruku, nikdo jí nechtěl zachraňovat. Jen se na ni dívaly rozevřenýma, dychtivýma očima a pozorovaly ji. Jeden chlapec kormidloval veslem, aby se loďka držela v její těsné blízkosti.

Znovu vhltna vodu do plic, rozkašlala se, mávala kolem sebe rukama, protože cítila, že se již neudrží na hladině. Nohy měla čím dál těžší. Táhly ji dolů jako závaží.

Hlava jí klesala pod vodu. Ještě se několikrát prudkými pohyby zvedla a pokaždé uviděla loďku a dětské oči, které ji pozorovaly.

Pak zmizela pod hladinou.

SEDMÁ ČÁST

Hranice

1.

Při milování ho na ženách vždycky nejvíc zajímala jejich tvář. Těla jako by svým pohybem roztáčela veliký filmový kotouč, a na tváři jako na televizní obrazovce probíhal úchvatný film plný rozrušení, vyčkávání, výbuchů, bolesti, křiku, dojetí i zla. Jenomže Hedvičina tvář byla zhasnutá obrazovka a Jan, upíraje na ni oči, trápil se otázkami, na které nenacházel odpověď: Nudí se s ním? Je unavena? Miluje se nerada? Je zvyklá na lepší milence? Nebo se pod nehybnou hladinou její tváře skrývají prožitky, o nichž Jan netuší?

Mohl se jí na to samozřejmě zeptat. Ale děla se s nimi zvláštní věc. Oba vždy hovorní a jeden ke druhému upřímní, oněměli ve chvíli, kdy se jejich nahá těla objala.

Nikdy si neuměl dost dobře vysvětlit tuto němotu. Snad to bylo tím, že v jejich neerotickém styku projevovala Hedvika vždycky víc iniciativy než on. I když byla mladší, pronesla během svého života jistě nejméně třikrát tolik slov co on a rozdala desetkrát tolik poučení a rad, takže mu připadala jako dobrá, moudrá matka, která ho vzala za ruku, aby ho vedla životem.

Představoval si často, že by jí uprostřed milování vdechl do ucha několik obscénních slov. Ale i v představách končil ten pokus neúspěchem. Byl si jist, že by se na její tváři objevil mírný úsměv nesouhlasu i shovíváního pochopení, úsměv matky, jež pozoruje synáčka, který krađe ve spíži zakázanou sušenku.

Anebo si představoval, že by jí pošeptal jen zcela banální: *líbí se ti to?* S jinými ženami i tento prostý dotaz zněl vždy neřestně. Pojmenovával, byť jen decentním slůvkem *to*, milostnou činnost a vyvolával hned chuť po dalších slovech, v nichž by se tělesná láska odrážela jak

v řadě zrcadel. Zdálo se mu však, že zná Hedvičinu odpověď už předem: Samozřejmě, že se mi to líbí, vysvětlovala by mu trpělivě. Myslíš si, že bych dělala dobrovolně něco, co se mi nelíbí? Nemyslíš logicky, Jene.

A tak jí neříkal ani obscénní slova, ani se jí neptal, jestli se jí to líbí, nýbrž mlčel, zatímco se jejich těla mohutně a dlouho pohybovala, roztáčejíce prázdný kotouč, na kterém nebyla žádná filmová páska.

Často ho ovšem napadalo, že jen on sám je vinen němotou jejich noci. Vytvořil si karikaturní obraz Hedviky-milenky, který teď stojí mezi ní a jím, takže není s to přes něj proniknout ke skutečné Hedvice, k jejím smyslům a obscénním tmám. Ať už to bylo jakkoli, po každé jejich němé noci si sliboval, že se s ní už příště nebude milovat. Má ji rád jako chytrou, věrnou, jedinečnou přítelkyni, ne jako milenku. Jenomže nebylo možno oddělit milenku od přítelkyně. Pokaždé, když se s ní sešel, seděli spolu dlouho do noci, Hedvika pila, mluvila, poučovala, a až už byl Jan úplně mrtvý únavou, náhle zmlkla a na její tváři se objevil blažený, mírný úsměv. V té chvíli Jan, jakoby řízen nějakou neodolatelnou sugescí, se jí dotkl prsu a ona vstala a začala se svlékat.

Proč se se mnou chce milovat? ptal se sám sebe mnohokrát, ale nenacházel na to odpověď. Věděl jen, že jejich mlčenlivé souložení jsou nevyhnutelné, stejně jako je nevyhnutelné, aby občan při zvuku národní hymny stál v pozoru, i když to jistě nepřináší požitek ani jemu, ani jeho vlasti.

2.

Během posledních dvou set let kos opustil lesy a stal se městským ptákem. Nejdříve ve Velké Británii, už na konci osmnáctého století, o několik desetiletí později v Paří-

ži a v Porúří. Během celého devatenáctého století dobýval jedno za druhým evropská města. Ve Vídni a v Praze se usadil kolem roku 1900 a pak postupoval dál na východ, do Budapešti, do Bělehradu, do Istantulu.

Z hlediska zeměkoule je tato invaze kosa do lidského světa nepochybně důležitější než invaze Španělů do Jižní Ameriky, anebo znovuosídlení Palestiny Židy. Změna poměru mezi jednotlivými druhy tvorstva (rybami, ptáky, lidmi, rostlinami) je změna vyššího řádu než změna poměru mezi jednotlivými skupinami téhož druhu. Jestli obývali Čechy Keltové nebo Slované, ovládají-li Besarábii Rumuni či Rusové, může být zeměkouli celkem lhostejné. Zradil-li však kos původní přírodu, aby odešel za člověkem do jeho umělého protipřírodního světa, změnilo se něco v řádu planety.

Přesto se však nikdo neodvážil pochopit poslední dvě staletí jako historii kosí invaze do lidských měst. Jsme všichni v zajetí strnulého názoru na to, co je důležité a co je bezvýznamné, upíráme oči úzkostlivě na to důležité, zatímco nedůležité v skrytu, za našimi zády, vede svou gerilu, která nakonec nepozorovaně změní svět a nás nepřipraveny zaskočí.

Kdyby někdo psal Janovu biografii, shrnul by období, o němž mluvím, asi takto: Spojení s Hedvikou znamenalo pro pětáctýřicetiletého Jana novou životní etapu. Zanechal konečně planého, roztěkaného života a rozhodl se opustit město na západě Evropy, aby se za oceánem začal věnovat s novou soustředěností vážné práci, ve které později dosáhl atd. atd.

Ale ať mi vysvětlí imaginární Janův biograf, proč právě v tomto období je Janovou nejoblíbenější knihou starý antický román Dafnis a Chloe! Láska dvou mladých lidí, skoro ještě dětí, kteří nevědí, co je fyzická láska. Do hluku moře se ozývá bučení berana a pod větví olivovníku

ovce okusuje trávu. A ti dva leží vedle sebe, nazí a plni nesmírné a nejasné touhy. Objímají se, jsou k sobě přitíštěni, těsně do sebe spleteni. Zůstávají tak velice, velice dlouho, protože nevědí, co by mohli dělat víc. Myslí si, že v tomto pouhém přitíštění je cíl milostných radostí. Jsou vzrušeni, buší jim srdce, ale nevědí, co je to se milovat.

Ano, právě tímto místem je Jan fascinován.

3.

Herečka Hana měla nohy zkříženy pod sebou, jak je vidíme na soškách Buddhů, prodávaných ve všech starožitnických světa. Bez přestání mluvila a dívala se přitom na svůj palec, který kroužil pomalu sem a tam po okraji kulatého stolečku stojícího před gaučem.

Nebylo to bezděčné gesto nervózních lidí, kteří jsou zvyklí poklepávat nohou nebo se škrábat ve vlasech. Bylo to gesto vědomé a promyšlené, ladné a vláčné, které mělo kolem ní opsat magický kruh, v němž by byla plně soustředěna sama na sebe a ostatní soustředění na ni.

Dívala se zalíbeně na pohyb svého palce a jen sem tam zvedla oči k Janovi, který seděl naproti ní. Vyprávěla mu, že se nervově zhroutila, protože její syn, který žije v jiném městě u jejího bývalého manžela, utekl z domu a několik dní se nevracel. Otec jejího syna byl tak surový, že jí to telefonoval půl hodiny před představením. Herečka Hana dostala teploty, bolesti hlavy a dokonce i rýmu. "Nemohla jsem ani smrkat, jak mne bolel nos!" řekla a upřela na Jana své veliké, krásné oči: "Měla jsem ho jak karfiól!"

Usmívala se úsměvem ženy, která ví, že i nos rudý od rýmy je na ní zajímavý. Žila sama se sebou v příkladné harmonii. Milovala svůj nos a milovala i svou odvahu,

kteřá nazývá rýmu rýmou a nos karfiólem. Nekonvenční krása zrudlého nosu se tak doplňovala se smělostí ducha a kruhovitý pohyb palce spínal oba půvaby svým magickým obloukem v nedělitelnou jednotu její osobnosti.

"Měla jsem starosti se zvýšenými teplotami. Víte, co mi řekl můj lékař? Mám pro vás, Hano, jedinou radu: neměřte si teploty!"

Paní Hana se dlouho hlasitě smála žertu svého lékaře a pak řekla: "Víte, s kým jsem se seznámila? S Passerem!"

Passer byl Janův starý přítel. Jan ho viděl naposledy před několika měsíci. Passer měl jít právě na operaci. Všichni věděli, že je to rakovina, jen Passer, plný neuvěřitelné vitality a důvěřivosti, věřil lžím lékařů. Operace, která ho čekala, byla však v každém případě velmi drastická a Passer řekl Janovi, když osaměli: "Po té operaci nebudu už muž, rozumíš. Můj život muže skončí."

"Potkala jsem ho minulý týden u Clevisových na chatě," pokračovala Hana. "To je báječný člověk! Mladší než my všichni! Toho člověka miluju!"

Jan by měl být rád, že krásná herečka má ráda jeho přítele, ale neudělalo to na něho žádný mimořádný dojem, protože Passer byl milován všemi. Na iracionální burze společenské oblíbenosti jeho akcie v posledních letech vysoko stouply. Stalo se téměř nezbytným rituálem pronést během roztěkaného kecání při večerích pár obdivných vět o Passerovi.

"Znáte ty krásné lesy kolem Clevisovy chaty! Rostou tam houby a já miluju chodit na houby! Řekla jsem, kdo se mnou půjde na houby? Nikomu se nechtělo, jen Passer řekl, já jdu s vámi! Představte si, Passer, nemocný člověk! Říkám, že je nejmladší ze všech!"

Zadívala se na svůj palec, který ani na okamžik nepřestal opisovat kruh po okraji kulatého stolku, a řekla: "A tak jsme s Passerem hledali houby. To bylo nádherné!"

Bloudili jsme po lese. Pak jsme si našli malou hospodu. Malou špinavou vesnickou hospodu. To já miluju. A v takové hospodě se musí pít laciné červené víno, jaké pijí zedníci. Passer byl báječný. Já toho člověka miluju!”

4.

V době, o níž vyprávím, se letní pláže plnily ženami, které nenosily podprsenky, a obyvatelstvo se dělilo na přívržence nahých ňader a jejich odpůrce. Rodina Clevisových, otec, matka a čtrnáctiletá dcera, seděla u televizoru a sledovala debaty, kteří zastupovali všechny myšlenkové proudy doby a rozvíjeli argumentaci pro podprsenku a proti ní. Psychoanalytik obhajoval ohnivé nahá prsa a mluvil o liberalizaci mravů, která nás osvobozuje z moci erotických fantasmů. Marxista se k podprsence nevyjádřil (mezi členy komunistické strany byli puritáni i libertini a nebylo politicky moudré stavět jedny proti druhým) a svedl debatu obratně na zásadnější problém pokrytecké morálky buržoazní společnosti, jež spěje k zániku. Zástupce křesťanské myšlenky se cítil povinen podprsenku obhajovat, ale ani on neunikl vsudypřítomnému duchu doby a činil tak jen velmi nesměle; našel jediný argument pro podprsenku v nevinosti dětí, kterou jsme prý všichni povinni respektovat a chránit. Byl napaden energickou ženou, která prohlásila, že je třeba skoncovat s pokryteckým tabu nahoty právě už v dětství, a doporučovala, aby rodiče chodili doma nazí.

Jan přišel ke Clevisovým, až když už hlasatelka debatu odhlašovala, ale rozrušení ještě dlouho naplňovalo byt. Všichni Clevisovi byli pokrokoví lidé a byli proto proti podprsence. Velkolepý pohyb, jímž milióny žen jako na povel odhazují do dálek ten potupný kus oblečení, symbolizoval pro ně lidstvo zbavující se svého otroctví.

208

Ženy bez podprsenek kráčely bytem Clevisových jako neviditelná brigáda osvoboditelek.

Jak jsem řekl, Clevisovi byli pokrokoví lidé a měli pokrokové názory. Existuje mnoho druhů pokrokových názorů a Clevisovi zastávali vždy ten nejlepší možný z nich. Nejlepší možný z pokrokových názorů je ten, který má v sobě dostatečnou dávku provokativnosti, aby jeho stoupenec mohl být hrdý na svou odlišnost, ale přitahuje i takové množství přívrženců, aby riziko osamocené výjimečnosti bylo hned zažehnáno hlasitým souhlasem vítězícího množství. Kdyby Clevisovi byli například nikoli proti podprsence, ale proti šatům vůbec a prohlašovali, že lidé mají chodit po ulicích měst nazí, zastávali by sice také pokrokový názor, ale zdaleka ne nejlepší možný. Svou přemrštěností stal by se názor obtížným, vyžadoval by zbytečné množství energie na svou obhajobu (zatímco nejlepší možný pokrokový názor se obhazuje takřkajíc sám) a jeho zastávce by nikdy nedošel zadostiučinění, které spočívá v tom, že naprosto nekonformní postoj se ukáže být náhle postojem všech.

Když je slyšet horlit proti podprsence, vzpomněl si Jan na malý dřevěný předmět, zvaný vodováha, který jeho dědeček zedník přikládal na horní rovinu rostoucí zdi. Vodováha měla uprostřed pod sklíčkem kapku vody, která podle své polohy ukázala, zda plocha cihel je rovná. Rodiny Clevisovy bylo možno používat jako jakési spirituální vodováhy. Přiložení na jakýkoli názor, ukázali bezpečně, jedná-li se o nejlepší možný z pokrokových názorů či ne.

Když Janovi zopakovali jeden přes druhého celou debatu, která před chvílí probíhala v televizi, otec Clevis se naklonil k Janovi a pravil žertovným tónem: “Pokud jsou ňadra krásná, je možno s touto reformou naprosto souhlasit, nemyslíš?”

209